

Праведний Алексій Товт (18.03.1854 - 24.04.1909)

Праведний Алексій Товт народився 18 березня 1854 р. в с. Кобилнице, комітату Шарош¹ (за іншими даними в с. Ольшавиця Спішського комітату)² в Угорщині. Батько майбутнього подвижника – Георгій, походив із збіднілого русинського дворянського роду, працював священником та благочинним в окрузі Сепеш³. Брат Алексія був греко-католицьким священником, а дядько – Пряшівським єпископом.

Початкову освіту А. Товт отримав у с. Гемнице, далі навчався в гімназії в Пряшеві. Вищу освіту Алексій здобував в католицькій семінарії в Естергомі⁴, уніатській семінарії в Ужгороді та богословському факультеті в Пряшеві. Під час богословських студій мав нахил до вивчення мов, зокрема знав німецьку, латинську, угорську, російську, міг читати на грецькій⁵.

Після закінчення семінарії одружився на дочці священника Розалії Михайлович. 18 квітня 1878 р. з рук Пряшівського

¹ Нині район Свидник, Пряшівський край, Словаччина.

² Нині район Левоча, Пряшівський край, Словаччина.

³ Праведный Алексей (Товт) // <http://www.svt-vasiliy.if.ua/content/view/1226/lang,ua/>

⁴ Естергом (угор. Esztergom, слов. Ostrihom, нім. Gran) – місто на пн. Угорщини

⁵ Праведный Алексей (Товт) // <http://www.svt-vasiliy.if.ua/content/view/1226/lang,ua/>

Глава 2

Сповідники та подвижники Православної Церкви на Закарпатті в ХХ ст.

єпископа Миколая (Товта) прийняв священницький сан¹. Єпископ призначив молодого священника помічником настоятеля приходу. Через рік померла дружина та маленька дочка о. Алексія. У травні 1879 р. його було призначено секретарем Пряшівського єпископа і головою Єпархіальної канцелярії. Крім того, о. Алексій став директором єпархіального дитячого притулку, був ректором богословської семінарії та викладав церковну історію та канонічне право.

До кінця ХІХ ст. велика кількість емігрантів із Австро-Угорщини прибули до Америки. На 1890 р. в Америці було вже десять карпаторуських священників, які обслуговували своїх співплемінників в штатах Пенсільванія, Міннесота і Нью-Джерсі. Вихідці із «Старого Світу» працювали переважно шахтарями та робітниками на текстильних фабриках. Переселенці становили тоді приблизно 1% населення США. Вони спочатку закріплювались на атлантичному узбережжі країни, а потім просувались углиб континенту².

Велика колонія уніатів оселилася в місті Міннеаполісі (штат Міннесота). Вони організували приход і написали листа додому з проханням вислати їм священника³. Єпископ Іоанн (Валій) відправляє в Міннеаполіс о. Алексія Товта, який 15 листопада 1889 р. прибув до Америки та очолив приход Святої Марії.

Становище греко-католиків у Америці було складне. Їх змушували відвідувати римо-католицькі храми, не визнавали свячень їхніх священників (якщо ці священники були одружені), греко-католикам не дозволялося мати свого єпископа, що призводило до неминучої латинізації та денационалізації.

Так як в Америці не було свого єпископа, всі греко-католицькі приходи та духовенство знаходилося під управлінням католицької адміністрації. Тому після приїзду до Міннеаполісу

¹ They Chose Minnesota: A Survey of the State's Ethnic Groups. – Minnesota Historical Society Press, 2003 – С. 408.

² Мицик Ю., Бажан О., Власов В. Історія України. Навчальний посібник. – К.: Видавничий дім «Києво-Могилянська академія», 2008 // http://www.ebk.net.ua/Book/history/mitsyk_iu/part11/1107.htm

³ Попов А. Русское зарубежное православие до 1917 года и деятельность русских православных духовных миссий // e-lib.gasu.ru/konf/mak/arhiv/2004-2/21.doc

о. Алексій відправився до католицького архієпископа Джона Айрланда.

Отець Алексій згадував: «Я представився архієпископу Іоанну Айрланду 19 декабря 1890 г, поцеловал его руку (без поклона, что было моей большой ошибкой, которую я впоследствии признал), и передал ему мои рекомендации. Хорошо помню, как он читал их около 15 минут, после чего начался строгий допрос (беседа велась на латинском). У вас есть жена? Я ответил, что нет, но я был женат и овдовел. Когда архієпископ это услышал, то бросил мои документы на стол и закричал: «Я уже послал протест в Рим, чтобы мне не присылали сюда подобных священников». Я спросил архієпископа, каких священников он имеет ввиду. Архієпископ ответил: «Таких как вы». В ответ я заметил, что являюсь католическим священником греческого обряда, я униат, был рукоположен законным католическим епископом. – «Я не считаю ни вас, ни вашего епископа католиками; более того, мы тут не нуждаемся в униатских священниках, с нас достаточно польского священника, который может обслуживать католиков греческого обряда». Я возразил: «но он же латинского обряда, наши люди его не поймут, и не примут, они именно для этой цели построили себе церковь». – «Я им не давал разрешения, и вам не позволяю тут служить». Я был так обижен таким фанатичным отношением римо-католического епископа, что резко ответил: «В таком случае я не нуждаюсь ни в вашей юрисдикции, ни в вашем разрешении, я знаю каноническое право Католической Церкви, и знаю как Уния была установлена, и в согласии с этим буду продолжать тут свое служение». Архієпископ побледнел, и я тоже. Затем последовал обмен слов, который не стоит повторять.

Два дня спустя меня навел о. Яков Почольский, польский священник, он был в ужасе: «Ради Бога, отче, что вы натворили? Архієпископ написал мне, чтобы я порвал с вами всякое общение, и что он не считает вас законным священником, и строго приказал объявить с амвона, что он запрещает прихожанам принимать от вас какие-либо таинства». Я ответил, что они с архієпископом могут делать то, что считают нужным, но я не собираюсь сдаваться и мне безразлично, что они с архієпископом собираются делать.

В польском римо-католическом храме был прочитан указ архиепископа, что он не считает меня католиком, и что все мои пастырские труды тут тщетны, и он запрещает русинам посещать их храмы. Архиепископ написал в Рим, требуя поддержки и угрожая изгнать из своей епархии всех униатских священников. Я в свою очередь написал обо всех притеснениях униатскому епископу, спрашивая его какие будут дальнейшие распоряжения, но ответа не получил. Наконец я получил письмо от каноника Иосифа Дзюбая: «Ради Бога, терпи, и если епископ сомневается, что ты католик, поклянись, но докажи ему, что это так». В другом письме он просил меня письменно изложить, как я был принят архиепископом, советовал сделать это осторожно и мудро, т.к. письмо должно было пойти в Рим. После получения моего ответа, он написал, что письмо написано слишком резко, а посему он не может послать его в Рим, несмотря на то, что я все делал согласно данным мне предписаниям. В других американских епархиях католические епископы проявили ту же нетерпимость по отношению к униатскому духовенству только потому, что они были женаты и совершали службы на церк.-славянском, а также потому, что они лишали доходов духовенство латинского обряда. Они не допускали их в свои храмы, проклинали и унижали их. Епископ Питсбурга заявил, что «женатый священник не может быть ни хорошим, ни католиком!» Все наши жалобы вызвали только один ответ: «Всем униатским священникам следует вернуться к себе на родину»¹.

Після цього випадку о. Алексій зібрав 8 із 10 священників у місті Вількес-Баре (штат Пенсільванія). Очікуючи висилки із країни, він пояснив ситуацію своїм вірникам і висловив бажання повернутися в Європу. Однак присутні не підтримали думку о. Алексія та запропонували звернутися до руського православного єпископа за опікою. Було написано листа до російського консульства в Сан-Франциско, щоб довідатися точні координати єпископа в США. До єпископа Володимира (Соколовського) було відправлено колектора І. Млинаря. «Не вечно же будем чужим

¹ Товт Алексей Георгиевич // http://www.ortho-rus.ru/cgi-bin/ps_file.cgi?4_6981; Ткачов А., прот. Тільки целібат? // http://svitlo-p.narod.ru/2002/n4/02_4s6.htm

єпископам кланяться, пойдом к русскому», – заявив на зборах один із вірників. Але єпископ Володимир не допустив Млинаря до причастя, пояснивши, що він не православний, а католик. Ця відповідь здивувала колектора і він написав о. Алексію листа: «Якой же мы, – пише він, – веры? Нас учили, и вы учите, что мы православные, а тут мене православный епископ до причащения не допустил, – отогнал мене до католического бискупа. Якая же тота наша вера? Мени говорят, же я униат; який униат? Коли я николи о том не чул, я себе за православного христианина держал?»¹.

У лютому 1891 р. о. Алексій разом із старостою приходу Павлом Поданим відправилися до Сан-Франциско і зустрілися з єпископом Володимиром.

Павло Зайченко писав про приїзд о. А. Товта наступне: «Во время торжественной всенощной, которую служилъ Епископъ Владимиръ въ Кафедральномъ Соборѣ въ С.-Франциско, и великолѣпно пѣлъ хоръ подѣ моимъ управленіемъ, посрединѣ храма стоялъ незнакомый человѣкъ, остриженный по солдатски, гладко выбритый, въ длинной реверендѣ, застегнутой безчисленнымъ множествомъ пуговицъ, препоясанъ шелковымъ фіолетовымъ чрезмерно широкимъ поясомъ. Лицо гостя было съ прыятными и выразительными чертами; умный лобъ и спокойные свѣтлые глаза, полные мягкости и огня, свидѣтельствовали о его интеллектуальномъ развитіи. Онъ стоялъ на почтенномъ разстояніи отъ амвона, устремивши сосредоточенный взоръ на икону «Тайной Вечери» надъ царскими вратами, и, сложа ладони по католически, усердно молился, и очевидно переживалъ душевное волненіе, которое ясно отражалось на его лицѣ.

Болѣе полутора часа онъ простоялъ неподвижно въ позѣ великопраздничного настроенія.

Всѣ смотрѣли на него и никто не могъ понять, кто бы это былъ за посѣтитель такой.

Послѣ Великаго Славословія Епископъ Владимиръ въ полномъ облаченіи вышелъ изъ амвона съ Евангеліемъ и крестомъ, и

¹ Недзельский И., прот. 50-летие Русской Православной Колонии в г. Миннеаполис // Golden jubilee album of The St. Mary's Russian Orthodox Greek Catholic Church. – Minneapolis, 1937. – С. 136.

формально, по церковному уставу, присоединилъ незнакомца къ православію. Незнакомецъ торжественно, громкогласно отрекся отъ папежа и вошелъ въ лоно Св. Православной Церкви.

Въ этотъ торжественный моментъ, его лицо просіяло и было какъ бы освѣщено внутреннимъ сіяніемъ»¹.

Вже 25 травня 1891 р. єпископ Володимир прибув у Міннеаполіс² та приєднав до Православної Церкви весь приход о. Алексія (361 чол.)³. Владика призначив о. Алексія благочинним та доручив йому також обслуговувати православний приход у Чикаго. 14 липня 1892 р. Священний Синод прийняв рішення про включення возз'єднаних приходів до складу Алеутської та Аляскінської єпархії. Отець Алексій вів активну проповідницьку роботу серед уніатів, турбувався освятою своїх прихожан. Зокрема, ним було засновано приходську школу, яка згодом переросла у місіонерську школу⁴.

З 1893 р. і до своєї смерті – настоятель храму в Вількес-Барре в Пенсільванії⁵. Певний час виконував послух пенсільванського благочинного. На новому приході о. Алексію служилося на перших порах важко, його безпідставно звинувачували у отриманні коштів від Синоду, але насправді він жив дуже бідно, підробляючи на прожиття в пекарні. За словами сучасників, о. Алексій, незважаючи на обмежені фінансові можливості, ніколи не забував про знедолених та убогих. Частину своєї зарплатні він віддавав багатодітним священницьким родинам, жертвував на храм та семінарію в Міннеаполісі.

¹ Зайченко П. Къ 50-летнему Юбилею Миннеаполисского Прихода // Golden jubilee album of the St. Marys Russian Orthodox Greek Catholic Church (1887-1937). Minneapolis, 1937. – P. 152-153.

² Домбровский Н., прот. Сан-Франциска архирейская кафедра до перенесения ее в Нью-Йорк http://www.wadiocese.com/docs_comments.php?id=153_0_3_0_C10

³ Солдатов Г. Св. Алексий (Товт -Toth) // Верность. – Fidelity № 73. – 2006. December / Декабрь // <http://www.metanthonymemorial.org/VernostNo73.htm>

⁴ Там само.

⁵ Ferencz N. American Orthodoxy and Parish Congregationalism. – Gorgias Press LLC, 2006. – С. 121.

У 1903 р. у зв'язку з 25-літтям пастирського служіння возведений у сан протоієрея та нагороджений митрою¹. У 1905 р. виступив одним із ініціаторів створення «Руського Православного Кафолічеського Общества Взаимопомощи». За його участі була заснована газета «Свет» та інші видання і організації². Завдяки місіонерським старанням о. Алексія у православ'я перейшло 17 приходів (близко 20 тис. населення в Америці) та багато тисяч греко-католиків в Угорській Русі та Східній Словаччині. Отець Алексій був також талановитим богословом-письменником. При житті він видав чотири книги, найбільш відома з них «Где искати правду?» і багато статей в журналах та газетах Америки.

*Протопресвітер
Алексій Товт*

Значні заслуги о. Алексія перед Святою Православною Церквою були відзначені вищими церковними керівниками. Він отримав набедреник, камилавку, хрест, палицю та митру від Св. Синоду, орден св. Володимира 4 та 3 ступ., орден св. Анни 3, 2 та 1 ступ. від царя Миколи II. У 1907 р. Св. Синод запропонував о. Алексію стати єпископом для православних із Австро-Угорщини, але він відмовився за станом здоров'я та просив призначити когось із молодих місіонерів³. У 1909 р. його возведено у сан протопресвітера.

Згідно «Житія» преподобного, у 1908 р. його здоров'я почало різко погіршуватися. Він їздив на лікування на узбережжя

¹ http://www.ortho-rus.ru/cgi-bin/ps_file.cgi?4_6981

² Солдатов Г. Св. Алексий (Товт -Toth) // Верность. – Fidelity № 73 – 2006. December / Декабрь // <http://www.metanthonymemorial.org/VernostNo73.html>

³ Our fater among the saints Alexis of Wilkes-barre confessor and defender of orthodoxy in Amerika. – Б.Д. – С. 7.

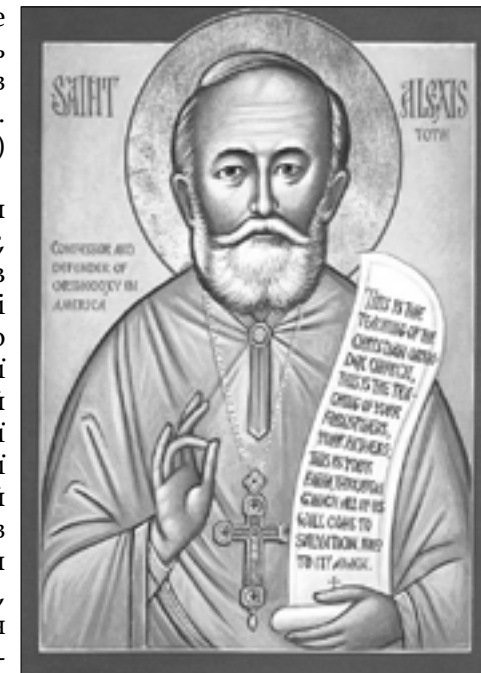

Портретне зображення
протопресвітера Алексія Товта

Нью-Джерсі, але нічого не допомагало¹. Повернувшись у Вількес-Барре о. Алексій був два місяці прикутий до ліжка. 7 травня (24 квітня за ст. ст.) 1909 р. відійшов у вічність.

Нам вдалося виявити унікальний матеріал – некролог, який був опублікований через кілька годин після смерті прав. Алексія. Подаємо його в перекладі з англійської мови: «Преподобний Алексій Г. Товт, пастор православної грецької церкви Святої Марії на вулиці Головної північній цього міста помер в 2 години дня із-за погіршення хвороби. Він мав 66 років, народився в Угорщині. Він отримав посвяту в римсько-католицькому підготовчому коледжі, приймаючи ступінь в богослов'ї та завершив своє навчання в одному із університетів Православної Церкви. Він багато мандрував і володів багатьма мовами. Одна із гілок його родини було російською, що й привело його в близьке спілкування з прихильниками православної церкви, яка функціонує під керівництвом Священного Синоду, головою якого є цар Микола. На протязі свого життя він відвідав багато європейських університетів і мав особисте знайомство з теперішнім імператором Росії.

Отець Товт в свій час, як говорять, займав державну посаду в Росії і вважався одним із самих видатних людей в православній церкві. Разом із архієпископом Тихоном Нью-Йоркським він був одним із найвидатніших людей в американській православній церкві.

Ікона праведного
Алексія Товта

¹ St. Alexis of Wilkes-Barre // Christ the Saviour Orthodox Church Orthodox Bulletin. – 2008.05.04.

Нетлінні моці святого Алексія Товта знаходяться у храмі свт. Тихона Задонського, штат Пенсільванія

Кілька років тому він отримав золоту церковну корону від царя, яка була привезена сюди спеціальним посланцем. Це був суттєвий знак поваги, який був виявлений цьому з боку церковного керівництва в Росії... Олтар церкви Святої Марії, який оздоблений золотом, оцінюється в \$ 5.000, був збудований Отцем Товтом на кошти настоятельки одного із великих монастирів в Росії.

Отець Товт був прихильником царської влади, не надто співчував демократичним інститутам, але з великою повагою відносився до звичаїв місцевого населення. Він був вимогливим та дисциплінованим, але користувався великою повагою серед своєї пастви. Його смерть стала несподіванкою. Він хворів останні п'ять місяців, але через скромність мало хто знав про його здоров'я. Він має родичів у Дакоті і Міннесоті. Хоч правила своєї церкви дозволяли йому одружитися, він вважав, що пастир повинен жити сам і служити для релігії. Похорон відбудеться в місцевому храмі, його очевидно буде проводити архієпископ Тихон Нью-Йоркський¹.

¹ Today in history: the death of St. Alexis Toth // Wilkes-Barre Times Leader. – 1909. – 7 May.

Однак треба наголосити, що інформація в некролозі не цілком вірна. Зокрема, автору замітки не було відомо, що о. Алексій мав дружину, є неточності щодо повернення священника до Православної Церкви. Також названо ім'я архієпископа Тихона як людини, яка мала ховати о. Алексія, тоді як на цій кафедрі вже перебував архієпископ Платон (Рожественський).

29 травня 1994 р. під час відзначення 200-річчя Православної Церкви в Америці, о. Алексій був прославлений в лику святих Американської Православної Церкви. В його честь складено богослужіння, тропар, кондак і акафіст, створено іконописні зображення. Його нетлінні моці перебувають в храмі святителя Тихона Задонського в Тихонівському монастирі в Південному Ханаані, штат Пенсільванія. 3 квітня 2001 р. Священний Синод УПЦ прийняв рішення про встановлення в Львівській єпархії святкування в честь Собору Галицьких Святих (3-я Неділя після П'ятидесятниці)¹. До Собору Галицьких Святих включено також і прав. Алексія Товта. Наступного дня, 4 квітня 2001 р., Священний Синод РПЦ встановив празник Собору Галицько-руських святих. І нарешті, 22 листопада 2006 р. на засіданні Священного Синоду УПЦ було прийнято рішення про місцеве вшанування в закарпатських єпархіях Собору Карпаторуських святих (в першу неділю після дня пам'яті святих рівноапостольних Кирила і Мефодія). Серед інших Карпаторуських святих знаходимо також прав. Алексія Товта².

Із 10 по 14 серпня 2009 р. за підтримки та з благословення архієпископа Мукачівського і Ужгородського Феодора на Закарпатті відбувся молодіжний літній табір, присвячений 100-річчю від дня смерті праведного Алексія Товта³.

Юрій Данилець

¹ Собор Галицьких святих // <http://www.svt-vasiliy.if.ua/content/view/1226/56/lang,ukrainian/>

² Журнали засідання Священного Синоду Української Православної Церкви від 22 листопада 2006 року // http://orthodox.org.ua/ru/svyashhenniy_sinod/2006/11/24/853.html

³ Палош В., священник. На Закарпатті відбувся міжнародний молодіжний літній табір на честь святого Алексія Товта // http://orthodoxy.org.ua/ru/tserkva_i_molod/2009/08/17/25868.html